

СТАНОВИЩЕ

относно дисертацията на
Илко Винчев Димитров,
редовен докторант към катедра „Историческо богословие“,
Богословски факултет, СУ „Св. Кл. Охридски“,
на тема: *Гавриил Кръстевич – възгледи и църковно-обществена дейност*
за присъждане на образователната и научна степен *Доктор*
в професионално направление *2.4. Религия и теология*
по научната специалност *История на Българската православна църква*
от проф. дфн Валентин Канавров

Дисертацията е в обем 181 стандартни страници (вкл. библиографията). Чистият текст е 173 страници. Библиографията, подразделена на извори и литература, вкл. електронни ресурси, съдържа 116 заглавия на български език. Тя е релевантна на съдържанието на дисертацията и достатъчна в изворово, информационно, херменевтично и интерпретативно отношение. Дисертацията е придружена от автореферат и съпътстващи документи. Авторефератът в обем 50 страници представя необходимите реквизити на жанра дисертация (теоретично изследване, което формулира, структурира, аргументира и систематично излага докторска теза), като сбито възпроизвежда нейното съдържание и включва списък с приносните моменти и справка за публикациите на докторанта по темата на дисертационния труд. В автореферата са отразени участията на докторанта в научни проекти и две негови публикации, косвено свързани с дисертационния труд. Съпътстващите документи са пълни според изискванията на закона и другите нормативни документи, които уреждат процедурата по защитата.

Димитров е магистър по право (СУ, 1991) и магистър по теология (СУ, 2015). По време на докторантурата има няколко участия в научни проекти. В документацията не са посочени други негови академични активности. Прави много добро впечатление, вкл. относно работата на доц. Павел Павлов в качеството на научен ръководител, предаването на завършения дисертационен текст в рамките на законно установения 3-годишен срок.

Съдържателната част на становището започвам с ясната констатация и откъм категоричната позиция: тази дисертация трябваше да бъде написана. Дисертация за църковната дейност на Гавриил Кръстевич трябва да има в курикулума на православието в България, на българската духовност, на българщината като такава. От това гледище и през тази призма становищирам предлагания дисертационен текст. Двете дисертации за Кръстевич – Вера Бонева, *Гаврил Кръстевич и Българското Възраждане*, 1995; Жоржета Назърска, *Източнорумелийският държавник Гаврил Кръстевич (1879 – 1885)*, 1996, – поне според техните заглавия не са богословски средоточени и нямат за свой фокус църковника Кръстевич.

В своето докторантско обучение Димитров очевидно е пропуснал лекцията за обекта и предмета на дисертационното изследване, които са съществен прелиминарен елемент и то не само в неговата жанрова типика, а и в концептуално, методологично и иновативно отношение. Обект на дисертацията е наличната информация за живота и делото на Гавриил Кръстевич. Неин предмет би следвало да бъде конкретно осмислена и структурирана идея/тема/постановка, която преднамерено кристализира във връзка с целите и задачите на дисертацията на основата на дефинитивно теоретизирана научна позиция, която се изгражда идеализационно вкл. редом с емпирично проучване и стриктно анализиране на живота и църковно-обществената дейност на Кръстевич. Тематичното развитие на тази интерпретативно насочена идея/тема/постановка би следвало да отведе към възможните специфични научни приноси на изследването, чиято квинтесенция или концептуално продължение е докторската теза на кандидата. В дисертацията обектът на изследването е коректно посочен, но изобщо липсва рефлексия върху неговия предмет. В автореферата за предмет на изследването директно е взет текстът от дисертацията досежно нейния обект, като липсва становище за обекта на изследването. Във всеки случай наличната информация относно Кръстевич не би могла да удовлетвори изискванията спрямо предмета на едно теоретично проучване, каквото по дефиниция е дисертационното. И още нещо в този ракурс:

целите и задачите на дисертацията са преди всичко биографично организирани (вж. „хронологични рамки на изследването“, с.9). Вероятно би било по-добре ако се формулира една цел, която да се преследва посредством няколко задачи, като самата цел, фиксирана в контекста на разгръщането на предмета на изследването, има заявен църковно-историчен, църковно-правен, църковно-устройствен, църковно-политически или някакъв друг типично богословски обвързан характер. Подчертаването на църковно-историческата насоченост на дисертацията (с. 14 сл.) донякъде компенсира посочените пропуски. Но в дисертацията липсва ясно формулирана докторска теза.

Текстът на дисертацията е организиран в предговор, увод, четири глави и заключение. Те са добре балансирани, което показва успешна работа върху тематиката и нейното архитектурно теоретизиране. В увода са изложени необходимите реквизити на жанра дисертация. По благонравен богословски начин Димитров насочва своето внимание не към някой възторжен революционер или пламенен ратник и поборник за освобождението на Родината от епохата на нашите национално-освободителни борби, а към един добре образован и политически изключително далновиден възрожденец, който съчетава в себе си смиреността на вярващия, проникателността на перспективиста, уменията на администратора и разумността на школувания учен. Кръстевич има съществен принос при изготвянето на устава на новоучредената Екзархия и способства създаването през 1869 г. на Българското книжовно дружество (бъдеща БАН), на което е първи почетен член (от 1871 г.). Неговата църковно-полезна дейност по конституирането на Екзархията и нейното напрегнато функциониране през първите ѝ схизматични години е неоценима.

Задължително трябва да отбележа обхватната работа на докторанта с архивни материали, документи и тематични научни изследвания. Тя дава своите плодове в изграждането на една обща картина на църковника Кръстевич и неговата църковно-резултатна дейност. Това е основният научен принос на дисертацията. Той е организиран върху проследяването на българското църковно

движение в Цариград, живота на българската църковна община, учредяването на Екзархията през 1870 г. (с решаващата работа на Кръстевич в организационно, политическо, църковно-правно и лобистко отношение), нейното отстояване през следващите години и организирането и провеждането на църковно-народния събор през 1871 г.

На второ място във връзка с приносния характер на дисертацията подчертавам насищането на текста с множество детайли – отчасти неизвестни и отчасти досега конкретно неотнесени към църковната дейност на Кръстевич. Тези детайли специфицират облика на дисертацията – нейната църковно-историческа типика, проявена в открояването на множество конкретни особености. Ще посоча спора на Кръстевич с Драган Цанков относно конфесионалната ориентация на българите, противопоставянето между Кръстевич и д-р Стоян Чомаков относно екзархийските дела, множеството членства и дейности на Кръстевич в различни институции и организации, неговата редакторска и издателска дейност, работата му по много езикови, исторически, специфично научни въпроси и др.под. По повод христоролюбивите дела на Кръстевич е обърнато внимание върху множество обстоятелства и факти, свързани с имената на редица български църковници, възрожденци и революционери, като по този начин се обогатява образът на църковника Кръстевич, а и се хвърля светлина върху преплитането на неговата работа с дейността на множество български църковници, възрожденци и дейци на нашето национално освобождение.

На трето място споменавам акцента върху преводаческата дейност на Кръстевич. За времето си тя има неocenима стойност.

На четвърто място задължително трябва да посоча анализата на дейността на Кръстевич относно събирането на документи за българската история и книжнина и документи с правен и църковно-правен характер, които подпомагат неговата и не само неговата обществена дейност.

Димитров обобщава приносните моменти на своята дисертация в 4 пункта. Те са реални предвид научната специалност на дисертацията. Основен е вторият

посочен принос, който би могъл да бъде успешно диференциран и респ. разгърнат и детайлизиран. Първият има емпиричен характер. Четвъртият би следвало да бъде конкретно експлициран във връзка с неговите резултати. Третият не е същински теоретичен принос, но има значение по различни посоки.

В рубриката „Препоръки и забележки” бих препоръчал издаване на текста след една строга предметно-интерпретативна преработка. Би било добре да се погледне и в турски архиви относно църковната, а и другата дейност на Кръстевич.

Дисертантът има 4 излезли публикации непосредствено по темата на дисертацията.

Не съм констатирал плагиатство в дисертационния текст.

Нямам принципи несъгласия с постановките на дисертацията.

Нямам съвместни публикации с колегата Димитров.

Заключение: Като имам предвид обхватността и многостранността на изследването, неговата църковна и историческа стойност и реалните му общи и детайлизирани постижения, предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за успешно защитена дисертацията *Гавриил Кръстевич – възгледи и църковно-обществена дейност*, като присъдят на **Илко Винчев Димитров** образователната и научна степен „доктор” по научната специалност *История на Българската православна църква* в професионално направление **2.4. Религия и теология**.

София, 21.05. 2021 г.

Св. св. Константин и Елена

.....
(проф. дфн Валентин Канавров)